

Remissvar: Betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens SOU 2025:63, diarienummer S2025/01126, Remissinstans nr 95. Sveriges Ideella Ortoptistförening (SIOF)

Sammanfattning

Sveriges Ortoptistförening motsätter sig förslaget att ortoptister inte ska erhålla legitimation. Vi anser att slutsatsen inte tillräckligt beaktar patientsäkerheten, behovet av nationell kvalitetssäkring eller den långsiktiga kompetensförsörjningen inom ögonvården. Ortoptister har en unik specialistkompetens och ett självständigt ansvar för diagnostik och behandling. Legitimation är därför nödvändig för att skydda patienter, säkerställa jämlik vård och harmonisera Sverige med internationell praxis.

Inledning och syfte

Vi menar att ortoptister uppfyller samtliga kriterier för en legitimation och avstyrker den föreslagna slutsatsen. Patientsäkerheten måste vara avgörande vid beslut om nya legitimationsyrken. Just därför anser vi att ortoptister bör omfattas av patientsäkerhetslagen.

Bemötande av utredningens slutsatser

Patientsäkerhet (avsnitt 4)

Vi delar inte bedömningen att nuvarande ordning är tillräcklig, tvärtom är den ålderdomlig då den inte anpassats till förändringar i kursplaner och utbildning. Ortoptister har självständigt ansvar för diagnostik och behandling då de gör självständiga bedömningar som direkt påverkar synen och barns synutveckling. Felaktiga diagnoser kan leda till permanenta synnedsättningar. Att yrkestiteln inte är skyddad innebär dessutom att personer utan nödvändig kompetens kan kalla sig ortoptister eller utöva ortoptik, vilket äventyrar patienternas säkerhet. Enbart kvalificerade ortoptister ska utöva ortoptik. En åldrande befolkning och fler barn med synproblem ökar behovet av ortoptistens insatser. Legitimation tydliggör ansvarsfördelningen i det multidisciplinära vårdteamet samt bidrar till effektivare vård och ansvarskedja.

Yrkesrollens innehåll (avsnitt 6)

"Vid bedömning bör också hänsyn tas till om yrkesrollen innefattar egen förskrivnings-, remiss- och intygsrätt." Vi vill uppmärksamma samt hänvisa till remiss avseende förslaget om nya och ändrade föreskrifter för optikeryrket, **diarienummer 39525/2022**. Detta ärende är pågående då det inväntat utredningen kring stärkt patientsäkerhet. Reglering av ortoptistyrket förordas som en permanent lösning då kompetensbeskrivningarna blir tydliga kring de olika professionernas roller.

Nationell kvalitetssäkring (avsnitt 6)

Vi bedömer att legitimation är nödvändig för att införa enhetlig kompetensstandard. Idag varierar ansvarsnivån mellan regioner och arbetsgivare, vilket leder till ojämlik vård. Legitimation skulle ge Socialstyrelsen mandat att reglera yrkesrollen och säkerställa likvärdig vård i hela landet. Ortoptistutbildningen är numera väl definierad och leder till yrket ortoptist.

Dubbellegitimation (avsnitt 6)

Vi delar inte utredningens slutsats. Argumentet om dubbellegitimation är svagt, då flera yrken redan har specialistlegitimationer trots tidigare grundlegitimation, exempelvis barnmorskor och logopeder. Även specialistsjuksköterska är skyddad yrkestitel. Ortoptistens arbetsområde skiljer sig tydligt från sjuksköterskans och optikerns – yrket bör därför regleras då patientsäkerheten ska väga tyngst.

Internationell harmonisering (avsnitt 6)

I de flesta jämförbara länder inom Europa, såsom Storbritannien, Nederländerna, Norge och Frankrike, är ortoptister reglerade legitimationsyrken. Sverige riskerar att halka efter i kvalitet, forskning och internationellt samarbete.

Ytterligare synpunkter på utbildning och reglering

Flera yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården samt tandvården har vidareutbildningar som inte är statligt reglerade, utan organiseras av respektive yrkesorganisation eller fackförbund. För ortoptister ser situationen annorlunda ut: eftersom yrkesgruppen antas både från optiker och sjuksköterskor, så tillhör ortoptister i dagsläget olika fackförbund. Detta skapar splittring och otydlighet. För sjuksköterskor som blir specialistsjuksköterskor sker en fördjupning inom redan etablerade ramar, medan ortoptistutbildningen leder till ett yrke som är helt fristående från grundutbildningen. Ortoptistens yrkesutövande kan inte jämföras med arbetsuppgifter efter traditionell vidareutbildning.

Det så kallade vårdprofessionslyftet tillämpas redan på ortoptistutbildningen, vilket ytterligare understryker behovet av att yrket blir reglerat och legitimerat.

Legitimationens kriterier och barns särskilda utsatthet

Rätten till legitimation ska förbehållas yrkesgrupper med en självständig yrkesfunktion, kvalificerade arbetsuppgifter och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet. Detta gäller i högsta grad för ortoptister, som i stor utsträckning möter patienter direkt och självständigt ansvarar för diagnostik och behandling.

De kriterier som ska beaktas vid legitimation är patientsäkerhet, yrkesrollens innehåll, utbildningsnivå och internationella förhållanden. Av dessa är patientsäkerheten överordnad. Just inom ortoptistens specialistområde – samsynsproblem, ögonmuskeldiagnostik och komplexa synrubbingar hos barn – kan felbedömningar få livslånga och allvarliga konsekvenser. Barn med pågående synutveckling riskerar särskilt att komma i kläm, vilket kan försämra deras kognitiva utveckling. Barn och vuxna med skelning riskeras fel diagnostiseras, vilket i sin tur kan leda till fördröjd behandling, försämrad hälsa och ibland överlevnadsmöjlighet. Vi ser en ökande kommersialisering av vinstdrivande verksamheter. Genom riktad reklam och påståenden utan vetenskaplig förankring blir barn i alla åldrar och vuxna med skelning målgrupper. Det publiceras vilseledande information gällande barnhälsan, exempel: *"Barnhälsan kontrollerar synen hos barn men trots det upptäcks inte alltid synfel hos barn innan de börjar skolan"* (källa: <https://newsroom.notified.com/news/372378/sakra-ditt-barns-syn-infor-skolstarten-synfel-1>). Detta medför en risk att ekonomiska intressen prioriteras framför medicinska bedömningar, vilket kan leda till bristfällig vård och få allvarliga följder. Inom vården arbetar vi evidensbaserat med kunskapsstöd. Barns synhälsa ligger under BVC, skolhälsovården, ögonläkare och ortoptisternas kompetensområde.

Att reglera ortoptistyrket är avgörande för att säkerställa och upprätthålla patientsäker vård. Utan legitimation och/eller en tydlig statlig reglering ökar risken att kommersiella intressen går före barns rätt till jämlik och säker vård, vilket strider mot barnkonventionens lagar. Legitimation för ortoptister är därför en nödvändig skyddsåtgärd för att upprätthålla patientsäkerheten.

Rekommendationer

Sveriges Ortoptistförening föreslår att Socialdepartementet:

1. Omprövar slutsatsen i SOU 2025:63.
2. Ger uppdrag åt Socialstyrelsen att fastställa nationella utbildnings- och kompetenskrav för ortoptister.
3. Inför ortoptister i patientsäkerhetslagen som ett legitimationsyrke.

Slutsats

Ortoptister besitter en unik specialistkompetens och bär ett självständigt patientansvar. Att utesluta dem från legitimation riskerar patientsäkerheten, skapar ojämlik vård och försämrar svensk ögonvård på sikt. Vi yrkar därför till en omprövning av förslaget i SOU 2025:63.

SIOF styrelse

Sara Flodin, överortoptist, europeisk representant, adjungerad lektor inom ortoptik, PhD, *ordförande*

Katja Mehle Kusar, ögonsjuksköterska, ortoptist, *sekreterare*

Giovanna Falco, ortoptist, *web ansvarig*

Elena Netskar Muchtar, magisteroptiker, ortoptist, *kassör*

Mariza Mavroidis, magisteroptiker, ortoptist, *medlemsansvarig*

Anette Tanhua, ögonsjuksköterska, ortoptist, *skandinavisk representant*